

EN VARGUNGE OCH HANS MAJBLOMMOR

Ett par rader om en fingerad skilsmässa, ett skumt rättsfall, en nervös hovkamarilla och en överskattad myndighetskritiker

av

Mats Parner

☒☒☒ Både kommunister och vänstersympatisörer i gemen hade tungt vägande skäl att söka skydd, när senator Joseph McCarthy gormade som värst i Förenta Staterna i början av 50-talet. Mindre känt är, att denne korsridhare med sin frenesi och sitt grova artilleri sköt in sig även på "homosexuella och andra perverterade". Bl a tillsatte man en särskild undersökningskommitté på McCarthys initiativ, en kommitté med det exklusiva uppdraget att spåra upp och kicka iväg sexuellt avvikande tjänstemän i den federala administrationen. Redan i december 1950 lade de bemyndigade fram sin första delrapport.

Innehållet i denna rapport kan med fog betecknas som lätt svindlande.

Man hade nämligen funnit att "homosexuella preferenser" och liknande anomalier antagit rent epidemiska former i det samtida USA och att homosexualiteten var ett gift, som fullt medvetet spreds av kommunister av politiska skäl. På det viset hotade de nationens långsiktiga existens, vilket givetvis var själva poängen...

"En enda sexuellt perverterad inom statsförvaltningen tenderar att inverka negativt på alla sina arbetskamrater", hette det med tidstypiskt skarpsinne på andra sidan Atlanten.

I Sverige hördes liknande tongångar. T ex "avslöjade" missionspastor Karl-Erik Kejne (senare rikskändis i 'Kejneaffären') att de homosexuella i fr a Stockholm bildade väl sammansvetsade frimurarloger, som gladeligen ägnade sin tid åt djävulsdyrkan, sexuella orgier och kvalificerad brottslighet. Ja, enligt gängse 50-talspress hemsöktes kungliga huvudstaden av "homosexuella ligor" med idel ont i sinnet – och finliga tonårgossar i målbrottet varnades, då som alltid, för både flickor, flaskor och fiskaler ... men än mer för de livsfarliga "homosexträskan".

Man kan utan vidare slå fast att den tidens kollektiva medvetande hade genuint heterosexuella förtecken. På officiella skalor befann sig de homosexuella på ungefär samma nivå som Usama bin Ladin och dennes terrorelever befinner sig på i dag (ifall nu denna halsbrytande jämförelse tillåts mig). Vi har ju ett ständigt behov av syndabockar, verkliga eller fiktiva.

Som vi strax skall se, är den kontroversiella 'Haijbyaffären' ämnet för denna krönika. Därmed är det särskilt viktigt, rentav livsnödvändigt, att hålla de ovan tecknade bakgrundsvariablerna i minnet.

Med detta sagt kan huvudrollsinnehavaren äntligen ta scenen i besittning.

☒☒☒ Kurt Alfred Johansson föddes i Stockholm den 14 maj 1897 och tog sig i vuxen ålder tillnamnet Haijby. Efter obligatorisk folkskola, konfirmation samt ett år på handelsgymnasium inledde han sin brokiga yrkeskarriär med oräkneliga nedslag i hotell- och restaurangbranschen i både USA, Frankrike och här hemma. Den unge Haijby försörjde sig också som upppassare på fartyg, som springpojke vid filmateljéer och resande teatrar och som

fingerfärdig trollkonstnär på cirkus. Under en kort period enrollerade han sig i den ökända Främlingslegionen. Ofta stod han till (arbetsgivarsidans) förfogande i samband med större strejker, och han drog sig inte ens för att bli delägare i en golfbana i Stockholmstrakten.

Kurt Haijby's brottsregister fick successivt allt fler in-teckningar. Åren 1915-19 dömdes han sex gånger för stölder och bedrägerier till sammanlagt två år och elva månaders straffarbete. Vårre blev det några år senare (1923), då han av våda brände av en revolver inne på en av Göteborgs polisstationer och dödade en jourhavande konstapel. Det betydde ytterligare ett och ett halvt år bakom galler. När "direktör Haijby", som han kallades i det offentliga livet, gick till sina fäder 68 år gammal, så hade närmare 20 procent av hans tid på jorden anslagits till fängelsevistelser.

Direktör H gifte sig en första gång 1922, men äktenskapet upplöstes redan efter ett par veckor; den nyblivna hustrun insåg i det läget att hennes makes sexuella status bjärt kontrasterade mot allt vad han tidigare uppgivit. Haijby var kort sagt homosexuell. Det oaktat förenade han 1931 sitt framtida öde med en närmare tio år äldre kvinna i allmänna restaurang- och kafésvängen – Anna Haijby – en nybliven änka med tonårig dotter.

Realistiska sannolikhetsberäkningar talar för att detta andra äktenskap kom till stånd främst av affärsmässiga och ekonomiska orsaker (vilket inte hindrar att även känslomässiga faktorer kan ha funnits med i bilden). I praktiken, däremot inte i teorin, kom de båda Haijby's sedan att dela ljuvt och lett ända tills döden skilde dem åt, eventuellt ännu längre.

✻✻✻ I slutet av april år 1912 träffade den alltjämt oskuldsfulle Kurt Alfred, då blott fjorton på sitt femtonde, Hans Maj:t konungen i dennes huvudresidens i Stockholm för första gången. Det gjorde han i sin egenskap av scout – vargunge mer exakt – och försäljare av majblommor. Händelsen finns dokumenterad i samtida slottspress. Där inhämtar man vidare att den 54-åriga monarken, Gustav V, lät sig charmas av vargen Kurt och köpte ett par blomsteruppsatser, eller blomkartor snarare, för slantar vederbörligen präglade med hans eget fursteporträtt.

Långt senare påstod Haijby att en sexuell relation mellan honom och konungen inleddes redan på våren –12 i nära anslutning till (majbloms)transaktionen. Kung Gustav skall ha manat unge Kurt att återvända till slottet vid första bästa tillfälle och därvid garanterat hans säkerhet.

Men så var det inte. Denna första Haijbyversion har samvetsgrant tillbakavisats och vederlagts både i och utanför rättegångssalarna.

Ett stycke in på 1930-talet hade makarna Kurt och Anna H, förutom andra näringsställen, köpt upp Restaurang Lido på Kungsgatan men utan att få de önskade vin- eller pilsnerrättigheterna. För att ändra dessa sakernas beklämmande tillstånd (rättare sagt avsaknad av tillstånd...) sökte direktör Haijby audiens hos Gustav V. Ansökan beviljades, och kungsvisiten ägde rum den 28 november 1933, inte året dessförinnan som Haijby enstämigt framhöll i skilda sammanhang. Hur som helst skall det nu rätt ålderstigna majestätet ha bevarat vargungen Kurt av årgång –12 i ljust och tacksamt minne och genast känt igen honom. Ett gav sedan ett annat: en rad nattliga sammankomster, exakta antalet okänt, skall åren efter audiensen ha ägt rum på slottet med den obskyre direktören och den vördade monarken som intima partners. Allt enligt den förres, mer eller mindre yviga, bedyranden vid olika tidpunkter.

Emellertid var det först på våren 1936 som 'fallet Haijby' erhöll affärsstatus och blev en första rangens angelägenhet för hovförvaltningen och landets överhet. I slutet av april detta år

inkom nämligen fru Anna H med en begäran om *äktenskapsskillnad*, åberopande äkta makens otrohet med rikets legitime konung! En av fru H:s rörelser, ”Gyllene Draken”, hade gått i konkurs den 7 april, och i den vevan försattes hon själv i fattigkonkurs. Det gick med ens kalla kårar utefter ryggraden på mer än en agent för Stockholmsgräddan. Alla goda råd var plötsligt dyrköpta. En skandal måste till varje pris undvikas; kungen fick ju inte beslås med inadekvata böjelser.

Den 4 maj skulle fru H:s ärende avhandlas i rätten, men i grevens tid – alltså söndagen den 3:e – sammankallades i all hast ett katastrofmöte i riksmarskalken Oscar v. Sydows bostad. Också Anna Haijby fanns på plats liksom tre hovdignitärer och några handplockade jurister. Efter sju sorger, åtta bedrövelser plus en hel del gråt och tandagnisslan landade man slutligen i ett slags kompromiss: fru H tillerkändes 15 000 kr på ett bräde (en furstlig summa på den tiden!) direkt från Gustav V:s skattkammare i utbyte mot en mer neutral hemställan från hennes sida i rätten påföljande dag ... medan Kurt H, i sin tur, skulle utbetomma 1500 kr i resebidrag och därefter ytterligare 3000 kr för att lämna Sverige och bosätta sig i USA.

Med denna uppgörelse hade bollen satts i rullning. Vår direktör åkte visserligen raka vägen till Staterna men återvände hem med första bästa lägenhet, eftersom de föreskrivna 3000 av något dunkelt skäl frusit inne. Fr o m nu uppvaktade han vederbörande finansiärer på slottet med allt digrare betalningskrav år efter år. Utan minsta tvivel lönade sig 1933 års novemberaudiens för Haijby; på det besöket levde han mycket gott och ganska så flott i decennier.

Har man en gång fallit undan och öppnat plånboken/skatteskrinet i en utpressningssituation, så befinner man sig i konstant underläge. De flatbottnade hovdignitärerna tycks inte ha insett det, åtminstone inte i tid.

Nästa fas i dramat ägde rum hösten 1938. Föräldrarna till ett par gymnasieynglingar anklagade då Kurt H för sedlighetsbrott med de båda gossarna, enligt uppgift begånget i halländska Särö, och åtal hotade. Efter polisförhör och läkarundersökning i Västsverige remitterades direktören tämligen omgående till Beckomberga sinnessjukhus, ett normalt förfarande vid denna tidpunkt (då f ö alla slags homosexuella handlingar var straffbelagda). Efter en dryg vecka på sjukhuset skrevs Haijby ut och ämnade, i det läge som nu uppkommit, resa till USA igen för att på så vis undfly ett eventuellt åtal. Men då ingrep hovkamarillan ännu en gång och gav förord åt ett mer närbeläget resmål – Tredje riket – eftersom man anade att Kurt H närde långtgående planer på att skandalisera ”Mr G” i amerikansk press. Motsvarande risk ansågs inte lika överhängande i kansler Adolfs mönstergilla 1000-årsstat. Haijby föll till föga och ställde in sin kompassnål på ”syd”, också nu mot ett generöst hovarvode.

Väl framme i Berlin förgrep sig direktören mot ett par hisspojkar, syddes in av gentlemännen i Gestapo och fick tillbringa ett år i tyska fängelser. En något stukad och tilltufsad Haijby vände åter till fosterjorden i början av 1940 och kom sedan att vistas på Beckomberga sjukhus i ännu en vända, den här gången ca två månader och på eget initiativ. Men den numera drygt 40-årige vargungen repade sig, och i mitten av decenniet utgav han (om än bistådd av spökskrivare) sin första bok: **Patrik Kajson går igen**. Det är en typisk s k nyckelroman med interiörer från hans egen älskogskarriär på slottet och ett sällsynt bedrövligt opus på mer än ett sätt. Dock fortsatte likvida hovmedel att inströmma tid efter annan, och **Med ett lysande följ**e (1951) visade Kurt Haijby att han inte var någon engångsförfattare.

☒☒☒ Emellertid finns ingen glädje som varar beständigt. Gripen av hybris och påverkad av vissa inslag i den samtida ‘Kejneaffären’ gick Haijby till måttlös offensiv vid

halvsekelskiftet, och därmed ställdes allt på sin spets. I sak krävde Kurt H helt frankt ekonomisk kompensation för att allehanda ”myndigheter” genom åren bemött honom så chockerande hänsynslöst, fifflat in honom på sinnessjukhus, tvingat iväg honom till USA och Tyskland etc, etc. Justitiekansler Lännergren och dennes underställda sattes att fingranska klagolåten, och efter fjorton månader (i juni 1952) kunde bokslut äntligen göras: i allt väsentligt hade direktör H behandlats korrekt, och någon saklig grund för hans missnöje förelåg i realiteten inte.

Men då ingrep, likt kornblixten från en däven försommarhimmel, riksåklagare Maths Heuman och stälpte brädet överända. Enligt hans grundade mening hade Kurt H under årens lopp gjort sig skyldig till grov utpressning, och i ett nu förde Heuman ärendet vidare till allmänt åtal. Det faktum att kung Gustav, 92 på sitt 93:e, äntligen lämnat det jordiska underlättade otvivelaktigt RÅ:s beslut. Det tedde sig ändå högst sensationellt, eftersom någon målsägande inte fanns och direktör Haijby menade sig vara den förfördelade. Trots det skulle han alltså få skaka galler på nytt. Och galler fick han sannerligen skaka! De åtta resornas straffarbete i undre rätt mildrades visserligen till sex år i hovrätten, där Haijby företrädde av en ung Henning Sjöström, men det gavs ingen pardon och ingen återvändo: ”Gå direkt i fängelse utan att passera gå!”

Själv har jag naturligtvis inte tillgång till någon avgörande bevisning. Men efter att ha studerat ‘Haijbyaffären’ i veckor *tror* (och tycker) jag alldeles bestämt:

ATT Anna Haijbys framstöt i skilsmäsoärendet, 1936, gjordes i samråd med hennes äkta hälft i utstuderat spekulativt syfte. Det handlade ytterst om att kapa åt sig stålar på otillbörligt vis;

ATT Direktör H och ”Mr G” i själva verket aldrig träffades efter novemberaudiensen 1933 och än mindre hade några sexuella kontakter. Utan att på minsta sätt tillhöra konungens beundrare, finner jag det rätt osannolikt att ”den femte”, redan 75 fyllda, skulle ha gett sig i lag med en 39 år yngre äventyrare med välfyllt kriminellt register. Det hade varit att leka med elden, och med landets intressen, inte minst mot bakgrund av 30-talets ytterligt spända världspolitiska läge;

ATT författaren Vilhelm Mobergs uppmärksammade korståg mot ”rättsröten” i denna intrikata affär hade klart demagogiska inslag. Ville i Momåla tog direktör Haijbys alla utsagor på orden och skrev inte ett jota om sin protegés skumma förflutna; blott det officiella samhällets handel och vandel angick honom. Sant är visserligen att hovets representanter förtjänar hård kritik för indolens/feighet/passivitet, och lika sant är att polismästaren i Stockholm, hr Alvar Zetterquist, visade prov på ovanligt dåligt omdöme genom att i årtal umgås på tre man hand med paret H. Ändå framstår Mobergs polemik som grovhuggen och ganska så trubbig. Den som läser VM:s **Otrons artiklar** (1973) parallellt med den just apostroferade Heumans **Rättsaffärerna Kejne och Haijby** (1978) noterar den slående kvalitetsskillnaden mellan verken – till MH:s fördel;

ATT ‘Haijbyaffären’ inte i första hand bör tolkas som en enkel funktion av ”den monarkistiska vidskepelsen”, som Moberg föreställde sig. Långt högre specifik vikt hade dåtidens intoleranta och fördomsfulla syn på homosexualitet, i all synnerhet majestätisk sådan. Men om denne den femtes kungligt sexuella kynne har vi i praktiken ingen som helst tillförlitlig kunskap. Och väl är nog det, eftersom ämnet fullständigt saknar allmänintresse.

Mats Parner

